

ΕΣΤΙΑ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

«Τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καί ἡ συνδρομή λόγων ἐξαιρέσεως τῶν ὄσων συντάσσουν καί προτείνουν τή νέα ὕλη τοῦ μαθήματος, λόγω προσηλυτισμοῦ καί ἐμφανοῦς συμμετοχῆς σέ αἰρετικές ἢ παραθρησκευτικές ὀργανώσεις»

Ἐλένη Βασάλου,

Θεολόγος - Ὑπεύθυνη τοῦ γραφείου ἐπί τῶν αἰρέσεων τῆς ΠΕΘ.

ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΣΤΙΑΣ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

23 Σεπτεμβρίου 2016, Δημαρχεῖο Ἀμαρουσίου,
«Προβληματική τοῦ νέου προγράμματος τῶν Θρησκευτικῶν. Μία νεοφανῆς πρακτική μέσα στήν ἑλληνορθόδοξη παράδοσή μας».

«Τό Πρόγραμμα τοῦ “Παγκοσμίου Δικτύου Θρησκειῶν γιά Παιδιά” (GNRC) τῆς ARIGATOU ὡς πρότυπο τῶν ἑλληνικῶν Προγραμμάτων Σπουδῶν γιά τά Θρησκευτικά».

Ἡ ἱστορία ἐκτυλίσσεται ὡς ἐξῆς:

Ἐν μέσω σκόπιμης πρόκλησης ἀναταραχῆς στά σχολεῖα, κυρίως τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης, ἐξαιτίας τῶν ἐγκυκλίων¹ τοῦ 2008, πού ἀφοροῦν στίς ἀπαλλαγές ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, τίθεται σέ πιλοτική ἐφαρμογή, τό 2011, τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν στά Θρησκευτικά Δημοτικοῦ καί Γυμνασίου, τό ὁποῖο ἀλλάζει ριζικά τόν προσανατολισμό τοῦ μαθήματος. Ἐγκαταλείπεται ἡ ἰσχύουσα μέχρι σήμερα γνώση τῆς Ὁρθόδοξης πνευματικότητας καί ἡ γνωριμία τῶν θρησκειῶν σέ χωριστές ἐνότητες, ἀντί ἐνός διαθρησκειακοῦ συγκρητιστικοῦ συνονθυλεύματος², ἐπενδυμένου μέ διαλογισμό³, βιωματικές πρακτικές⁴, διαθρησκειακές κατασκευές⁵, συνεντεύξεις μέ ἱερεῖς θρησκειῶν⁶, διαθρησκειακά παιχνίδια⁷ κ.ἄ. Ἐτσι, ἐκτιμᾶται, πώς τό νέο ΠΣ θά γίνι πιό ἐλκυστικό, καί, παράλληλα, θά καλύψει τά ἀξεπέραστα θεολογικά καί

¹ Ἀριθ. Πρωτ.91109/Γ2/ 10/07/2008, Ἀριθ. Πρωτ.: 104071/Γ2/04/08/2008, Ἀριθ. Πρωτ. Φ12 /977 /109744/Γ1 /26 - 8 - 2008

² Πρόγραμμα Σπουδῶν 2011 (ΠΣ.2011), ἐνδεικτικά, σελ.31, 32, 37, 41 κ.α.

³ Ὁδηγός Ἐκπαιδευτικῶν 2011, σελ. 164

⁴ ΠΣ.2011, π.χ. σελ. 76

⁵ ΠΣ.2011, π.χ. σελ.31, 59

⁶ ΠΣ.2011, π.χ. σελ.71

⁷ ΠΣ.2011, π.χ. σελ. 49

παιδαγωγικά προβλήματα που δημιουργεί, εξαιτίας της ανάμειξης και ταυτόχρονης παρουσίας, σε μικρούς και ανήλικους μαθητές, ετερόκλητων γνώσεων από ξίθ θρησκευτές και τρείς όμολογίες⁸.

Η Πανελλήνια Ένωση Θεολόγων ανάδεικνύει ακατάπαυστα τό πρόβλημα πρós κάθε κατεύθυνση, πρós τό Ύπουργείο Παιδείας, πρós τήν Ίερά Σύνοδο και τούς Μητροπολίτες, προσωπικά, μέ τήν αποστολή όλων τών σχετικών έπιστημονικών έργασιών, πρós τόν έλληνικό λαό, μέ ήμερίδες, συνέδρια, Πρακτικά Συνεδρίων και ανακοινώσεις. Τρέχει παντού⁹.

Έπειτα από τή γενική κατακραυγή γιά τά χονδροειδή και βλάσφημα λάθη σε θεματικές ενότητες του νέου Προγράμματος, τά όποια προκλήθηκαν εξαιτίας αυτής τής διαθρησκειακής λογικής που τό διέπει, οι συντάκτες του αναγκάστηκαν λίγο νά τά περιορίσουν, στό αναθεωρημένο Πρόγραμμα του 2014, έπιμένοντας, όμως, νά μείνει άθικτος ό διαθρησκειακός συγκρητιστικός χαρακτήρας του. Τήν πρόταση νά εφαρμοστούν οι νέες διδακτικές πρακτικές στό ισχύον Πρόγραμμα, χωρίς νά αλλάξει ό όρθόδοξος προσανατολισμός του - τήν άπέρριπταν, έπιμένοντας, ότι οι νέες διδακτικές μέθοδοι εφαρμόζονται μόνο διαθρησκειακά. Αυτή ή άπόλυτη έπιμονή τους στή διαθρησκειακή ή πολυθρησκειακή μάθηση, σε συνδυασμό μέ τήν κατάρριψη θεμελιωδών ζητημάτων τής όρθόδοξης διδασκαλίας, κίνησε τήν ύποψία, νά έρευνηθεί σε βάθος κάθε πληροφορία που σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα μέ τό νέο Πρόγραμμα.

Ύπήρξαν πληροφορίες ότι τά σεμινάρια του νέου Προγράμματος Σπουδών συνδέονται μέ κάποια όργάνωση ARIGATOU¹⁰. Έτσι, ή ΠΕΘ έστρεψε τήν έρευνά της πρós αυτήν τήν όργάνωση και μελέτησε τό ύλικό που ή ίδια ή Arigatou έχει αναρτήσει γιά τόν έαυτό της, καθώς και γιά τά πρόσωπα¹¹ και τίς όργανώσεις¹², μέ τίς όποιες συνεργάζεται. Πολύτιμα συμπεράσματα έξήχθησαν από τά αναρτημένα βιβλία¹³, διότι πληροφορούν, από πρώτο χέρι, σχετικά μέ τήν

⁸ ΠΣ.2011, π.χ. σελ.41

⁹ Ένδεικτικά: Έπιστημονική – Παιδαγωγική Ήμερίδα τής ΠΕΘ στην Άθήνα (Μελίσσια 12-10-2013), μέ θέμα: «Τά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Πιλοτικά κ.ά.), και τά έν χρήσει Σχολικά Βιβλία Θεωρητικής Κατευθύνσεως (Θρησκευτικών, Φιλολογικών Μαθημάτων και Ίστορίας) Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Έκπαίδευσης» - Ήλεκτρονική πηγή:

http://www.zoiforos.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=10166:i-imeris-tis-panelliniou-enoseos-theologon-melissia-12-10-2013&Itemid=202

Έπιστημονικό Συνέδριο τό όποιο διοργανώθηκε από τό Έργαστήριο Παιδαγωγικής – Χριστιανικής Παιδαγωγικής του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας τής Θεολογικής Σχολής του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, υπό τήν αιγίδα τής Ίερας Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, στή Θεσσαλονίκη (11-12 Μαρτίου 2013), μέ θέμα: «Τό μάθημα τών θρησκευτικών: Προβληματισμοί – Έπισημάνσεις – Προτάσεις» - Ήλεκτρονική πηγή:

http://www.zoiforos.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=8539:ta-porismata-tou-panelliniou-theologikoy-epistimonikoy-synedriou-thessaloniki-11-12-martiou-2013&Itemid=202

¹⁰ <https://arigatouinternational.org/en/>

¹¹ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/who-we-are/interfaith-council>

<https://endingchildpoverty.org/en/who-we-are/steering-committee>

<https://gnrc.net/en/the-network/coordinators-contacts>

¹² Shining Ever Brighter (S.E.B.), σελ.1

<https://arigatouinternational.org/en/our-partners>

¹³ <https://gnrc.net/en/the-network/history-of-gnrc/shining-ever-brighter>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/knowledge-center/documents/learning-to-live-together>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/what-we-do/learning-to-live-together>

ιστορία, τίς ιδέες καί τά προωθούμενα προγράμματα Σπουδών, πού σκοπό ἔχουν νά διαπαιδαγωγήσουν, μέ τή νέα διαθρησκειακή ἠθική, τά παιδιά ὅλου τοῦ κόσμου, φυσικά, καί τῆς Ἑλλάδος. Τά κείμενα εἶναι ὅλα στήν ἀγγλική γλώσσα καί σ' αὐτό τό σημεῖο θέλουμε δημοσίως νά εὐχαριστήσουμε τούς ἐθελοντές καθηγητές τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας, οἱ ὁποῖοι μέ μεγάλη προθυμία μετέφρασαν τό ὑλικό, πού μέχρι σήμερα ἔχει μελετηθεῖ.

Ἀπό τήν ἀνωτέρω ἔρευνα ἦρθαν στό φῶς οἱ παρακάτω συμπλεκόμενες πληροφορίες, οἱ ὁποῖες παρουσιάζονται συνοπτικά:

Ἡ ὀργάνωση Arigatou καί οἱ σκοποὶ τῆς

Τό ἴδρυμα Arigatou ιδρύθηκε ἀπό τόν Takeyasu Miyamoto, τό 1990. Προέρχεται ἀπό τή νέα ἰαπωνική βουδιστική ὀργάνωση Myochikai, τήν ὁποία ἴδρυσε, τό 1950, ἡ Mitsu Miyamoto¹⁴, μέ σκοπό νά γίνουν οἱ διδασκαλίες τοῦ Βουδισμού «ἡ ραχοκοκαλιά τοῦ κόσμου»¹⁵ καί νά διαδοθεῖ ἡ λατρεία τοῦ Βούδα, ὁ διαλογισμός καί οἱ ιδέες τοῦ ἱεροῦ βιβλίου Lotus Sutra¹⁶. Γιά τήν πραγμάτωση αὐτοῦ τοῦ στόχου, συνεργάστηκε μέ ὀργανώσεις βουδιστῶν, ἰνδουιστῶν καί πνευματιστῶν πού εἶχαν, ἐπίσης, τό ἴδιο ἱεραποστολικό ὄραμα.

Τό 2000 ἐγκαινίασε τό Global Network of Religions. Interfaith Action for the Children of the World¹⁷ (GNRC) - «Παγκόσμιο Δίκτυο Θρησκείων γιά παιδιά» - προκειμένου οἱ ιδέες τῆς Arigatou νά ἐξαπλωθοῦν ταχύτερα καί ἀποτελεσματικά στόν κόσμο τῶν παιδιῶν. Ἀκολούθως, τό 2002, μιλώντας στόν ΟΗΕ ἐκ μέρους τοῦ ἀνωτέρω δικτύου, πρότεινε τήν ἴδρυση ἐνός «Διαθρησκειακοῦ Συμβουλίου τῶν παιδιῶν γιά τήν ἐρχόμενη γενιά» - «Conference of Children for the Coming Generation» (CCG) – ἀρμοδίου γιά τή συγκέντρωση παιδιῶν ἀπ' ὅλες τίς χῶρες καί ὑπερβαίνοντας τά ἐθνικά καί θρησκευτικά σύνορα¹⁸.

Τό 2004, ὁ Takeyasu Miyamoto μαζί μέ τό Παγκόσμιο Δίκτυο Θρησκείων ἀποφάσισαν νά ιδρύσουν τό «Interfaith Council on Ethics Education for Children» - «Συμβούλιο Διαθρησκειακῆς Ἠθικῆς Ἐκπαίδευσης γιά Παιδιά» πού θά ἀνελάμβανε τό ἔργο τῆς συγγραφῆς καί τῆς ὑλοποίησης τῶν διαθρησκειακῶν καί διαπολιτισμικῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων στά μικρά παιδιά. Μεταξύ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ εἶναι ἕνας ἔλληνας, ὁ Ἄγγελος Βαλλιανάτος¹⁹, τό δέ πρῶτο πρόγραμμα πού συντάχθηκε ἀπό αὐτό τό Συμβούλιο εἶναι τό «Learning To Live Together» - (LTLT)²⁰ Μαθαίνοντας νά ζοῦμε μαζί. Μέ πρότυπο αὐτό τό πρόγραμμα συντάχθηκε τό νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν πού ἐπιδιώκει τό Ὑπουργεῖο Παιδείας νά ἐπιβάλλει ἀντί τοῦ ἰσχύοντος Προγράμματος μέ ὀρθόδοξο προσανατολισμό.

Ἡ Arigatou, μεθοδικά, ἐπεκτείνοντας τό διαθρησκειακό της ἔργο, καθιέρωσε, τό 2008, τήν «ἡμέρα προσευχῆς καί δράσης γιά τά παιδιά»²¹, ὅρισε δέ νά ἐορτάζεται, ἐτησίως, στίς 20 Νοεμβρίου, ταυτόχρονα μέ τήν Παγκόσμια ἡμέρα τοῦ παιδιοῦ, πού καθιέρωσε ὁ ΟΗΕ τό 1954.

Κατά τήν ἡμέρα αὐτή προσκαλοῦνται νά συμμετάσχουν ἐνήλικες ἀπό κάθε θρησκειακό χῶρο, ἀκόμη καί παραθρησκευτικό, αἰρετικό ἢ κοσμικό, καθώς καί αὐτόχθονες ὁμάδες,

¹⁴ S.E.B., σελ.1, 3.

¹⁵ S.E.B., σελ. 3.

¹⁶ S.E.B., σελ. 3, 5.

¹⁷ S.E.B., σελ. 4, 23-25, 27-28.

¹⁸ S.E.B., σελ. 1, 29, 30.

¹⁹ <https://ethicseducationforchildren.org/en/who-we-are/interfaith-council>

²⁰ <https://ethicseducationforchildren.org/en/what-we-do/learning-to-live-together>

²¹ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/world-day-of-prayer>

προκειμένου να προσευχηθούν και να διαλογισθούν για την οικοδόμηση της ειρήνης και της συναδέλφωσης των λαών, καθώς και να αναλάβουν δράσεις για την επίλυση των προβλημάτων που άφορούν στα παιδιά²². Έτσι, έξω από την μορφή των παιδιών, συγκαλούνται, επίσης και οι ενήλικες, όποτε όλοι, μικροί και μεγάλοι, κατευθύνονται από την οργάνωση, να συμπλέουν με τις πανθησκειακές ιδέες της και να επεκτείνουν τα προγράμματά της.

Για παράδειγμα, στις 20 Νοεμβρίου 2015, στην «Παγκόσμια Ημέρα Προσευχής και Δράσης για τα Παιδιά»²³ (DPAC), συναντήθηκαν τριάντα ηγέτες θρησκειών και οργανισμών που σχετίζονται με την πίστη - ρωμαιοκαθολικοί, ευαγγελικοί, μορμόνοι, baha'í, ινδουϊστές, έβραϊοι, όπαδοί της οργάνωσης Brahma Kumaris, της Διεθνούς Έταιρείας για τη Θεία Συνειδητοποίηση «International Society for Divine Realization», του Sri Sathya Sai Baba και της Art of Living - προκειμένου να συζητήσουν ποιμαντικές πρωτοβουλίες. Έρώτημα: Ποιμαντικές πρωτοβουλίες; Είναι δυνατόν; Και όμως, για τη λογική της Arigatou, είναι.

Άλλες οργανώσεις:

Όπως διαπιστώνεται, εκτός από την βουδιστική οργάνωση Myochikai, δραστηριοποιούνται επίσης ιεραπόστολοι από άλλες τέσσερις βουδιστικές οργανώσεις, πέντε ινδουϊστικές και μία πνευματιστική, δηλ. συνολικά έντεκα ομάδες. Όλες μαζί συνεργάζονται στη διοίκηση των συμβουλίων της Arigatou, ενώ αποφασίζουν και προωθούν τις θρησκειακές πεποιθήσεις τους, μέσα από τα εκπαιδευτικά της προγράμματα. Άλλοι από αυτούς διοικούν το Συμβούλιο του Παγκοσμίου Δικτύου Θρησκειών για παιδιά, άλλοι το Συμβούλιο για τη διαθησκειακή ήθικη Διαπαιδαγώγηση των παιδιών, ενώ άλλοι είναι συνεργάτες στον τομέα προώθησης των εκπαιδευτικών διαθησκειακών και διαπολιτισμικών προγραμμάτων της Arigatou, στις διάφορες χώρες του κόσμου. Οι ομάδες, οι ιεραπόστολοι και οι θέσεις τους είναι:

1. Rishho Kosei Kai²⁴, μέλος ιεραπόστολο τον Rev. Keiichi Akagawa²⁵, μέλος του Δ.Σ. του GNRC.
2. INEB: International Network of Engaged Buddhists²⁶ Βουδιστές μοναχοί, άφοσιωμένοι στην ιεραποστολή, κατευθύνουν την Arigatou: Sulak Sivaraksa²⁷, Maruyama Teruo, **14ος Δαλάι Λάμα**²⁸, Thich Nhat Hanh, Theravada Bhikkhu, Maha Ghosananda και ο Somboon Chungprampree²⁹, μέλος του Δ.Σ. του GNRC.

²² <https://gnrc.net/en/the-network/history-of-gnrc>

²³ <https://gnrc.net/en/news/in-the-news/3612-dpac-dominican-republic>

²⁴ <http://www.rk-world.org/>

²⁵ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members>

²⁶ <http://www.inebnetwork.org/>

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Sulak_Sivaraksa

²⁸ Ο Δαλάι Λάμα προβάλλεται ιδιαίτερα από το ελληνικό Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά 2011.

ΠΣ 2011, σελ. 57: Ο Δαλάι Λάμα συνεξετάζεται με τους Ορθόδοξους αγίους και τους «αγίους ανθρώπους στις θρησκείες του κόσμου».

ΠΣ 2011, σελ. 91: «Δαλάι Λάμα. Ένας θρησκευτικός ηγέτης χωρίς πατρίδα» συνεξετάζεται στην ίδια θεματική ένότητα με τον Άγιο Πορφύριο, «Γέροντας Πορφύριος. Το χάρισμα της πνευματικής πατρότητας».

Λόγω της σφοδρή κριτικής που ακολούθησε, οι ανωτέρω αναφορές αφαιρέθηκαν από το αναθεωρημένο ΠΣ 2014.

²⁹ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members>

3. Jodo Shu³⁰, **μέ ιεραπόστολο τόν** Okochi Hidehito³¹ καί έκσυγχρονισμένο βουδιστικό λόγο.
4. **Κίνημα** Sarvodaya Shramadana³², μέ ιδρυτή τόν γκουρού **A.T. Ariyaratne**³³, παράλληλα, μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Interfaith Council on Ethics Education³⁴.
5. **«Ἀποστολή Ραμακρίσνα»**³⁵ τοῦ γκουρού **Βιβεκανάντα**. Ἡ Ἀποστολή πού ἄνοιξε τό δρόμο τῆς ιεραποστολῆς στή Δύση. Ὁ Σουάμι Atmapriyananda³⁶, μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ GNRC³⁷.
6. **«Ἀποστολή Chimaya»** τοῦ γκουρού Dayananda Saraswati³⁸. Ὁ **ιεραπόστολος** Anantanand Rambachan³⁹, μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ GNRC⁴⁰.
7. Shanti Ashram⁴¹, **τοῦ γκουρού** Nigamananda Paramahansa. Ἡ διευθύντρια τοῦ ἄσραμ Kezevino Aram⁴², παράλληλα, μέλος τοῦ Δ.Σ. Interfaith Council on Ethics Education⁴³.
8. **Κίνημα** Arya Samaj τοῦ γκουρού Dayanand Saraswati⁴⁴, μέ ιεραπόστολο τόν Swami Agnivesh⁴⁵, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Διαθρησκευτικοῦ Συμβουλίου⁴⁶ μέ θέμα τήν ἠθική Ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν.
9. **Κίνηση** Swadhyay Parivar τοῦ γκουρού Pandurang Shastri Athavale⁴⁷, μέ ιεραπόστολο τήν Didi Athavale Talwalkar⁴⁸, μέλος τοῦ Διαθρησκευτικοῦ Συμβουλίου⁴⁹.

³⁰ <https://en.wikipedia.org/wiki/J%C5%8Ddo-sh%C5%AB>

http://www.jodo.org/about_plb/what_plb.html

Ἡ ὀργάνωση Jodo Shu ἔχει περίπου ἑπτὰ χιλιάδες ναούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ κεντρικός βρίσκεται στό Κιότο τῆς Ἰαπωνίας. Ναοί τῆς ὀργάνωσης, ἐπίσης, βρίσκονται στή Χαβάη, στίς ΗΠΑ, στή Βραζιλία καί στήν Ἀγγλία.

³¹ <https://prayerandactionforchildren.org/take-action/religious-and-spiritual-resources/short-theological-presentation/520-buddhist-perspective-on-the-child>

³² <http://www.sarvodayausa.org/sarvodaya-history-and-philosophy.html>

³³ <http://www.sarvodayausa.org/dr-at-ariyaratne.html>

Διοργανώνει ἀκριβοπληρωμένα σεμινάρια βουδιστικοῦ διαλογισμοῦ.

<http://wisdom2asia.com/meditation-by-the-bay>

<http://www.ila-net.org/conferences/2014/mindfulness-activities.html>

³⁴ Learning To Live Together (LTLT), σελ. Vi καί 225.

³⁵ <https://prayerandactionforchildren.org/news/world-day-news-and-media/411-news-release-religious-and-secular-groups-expand-work-to-end-violence-against-children>

³⁶ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members/502-swami-atmapriyananda>

³⁷ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members>

³⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Chinmayananda_Saraswati

³⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Anantanand_Rambachan

⁴⁰ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members>

⁴¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Shanti_Ashram

<https://www.facebook.com/Shanti-Ashram-303272096429169/>

⁴² <http://www.kaiciid.org/who-we-are/governance/drkezevino-aram>

⁴³ <https://ethicseducationforchildren.org/en/who-we-are/interfaith-council>

⁴⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Dayananda_Saraswati

⁴⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Agnivesh>

⁴⁶ Learning To Live Together (LTLT), σελ. Vi καί 225.

⁴⁷ http://www.thefullwiki.org/Pandurang_Shastri_Athavale

⁴⁸ <http://vmehta.conforums3.com/index.cgi?board=Religions&num=1150555879&action=display&start=3317>

⁴⁹ Learning To Live Together (LTLT), σελ. Vi καί 225.

10. Oomoto⁵⁰, τῶν πνευματιστῶν-μάγων Nao⁵¹ καί Onisaburo Deguchi⁵². Ἡ πνευματική ἡγέτης τῆς Oomoto Kurenai Deguchi εἶναι μέλος τοῦ GNRC καί παρουσίασε τό Πρόγραμμα LTLT στή διεθνή κοινότητα⁵³. Ἄξιο ἐπισημάνσεως εἶναι ὅτι οἱ Πνευματιστές τῆς Oomoto ἐπιδιώκουν τήν «ἐνότητα τῶν θρησκείων»⁵⁴, φανερώνοντας, ἔτσι, πῶς αὐτή ἢ «ἐνότητα» - μείξη - συμφωνεῖ μέ τίς ἐπιδιώξεις τῶν πονηρῶν πνευμάτων πού ὑπηρετοῦν.

Ὑπογραμμίζεται ὅτι κάθε θρησκεία, αἵρεση, παραθρησκεία, κοσμική ἄποψη εἶναι ἀποδεκτή ἀπό τήν Arigatou⁵⁵.

Πέρα ἀπό τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τῶν ὀργανώσεων, ὑπάρχουν κοινά σημεῖα στή συμπεριφορά τους, τά ὁποῖα εἶναι χρήσιμο νά ἐπισημανθοῦν:

α) Οἱ ἀνωτέρω ὀργανώσεις ἔχουν ὡς ὄραμα, νά διαδώσουν τήν πίστη τους παγκοσμίως. Αὐτό τό ἀναφέρουν σέ κείμενά τους, συμβουλευτικοῦ χαρακτήρα, πού εἶδαν τό φῶς τῆς δημοσιότητας.

β) Ἐπενδύουν τόν ἱεραποστολικό σκοπό τους, σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῶν γκουρού, μέ δράσεις, ὅπως ἡ ἴδρυση κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, ἢ συμμετοχή σέ διαθρησκειακά συνέδρια γιά τήν ἀντιμετώπιση τοπικῶν καί παγκόσμιων προβλημάτων - πχ. τῆς βίας, τῆς πείνας, τῆς καταστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος, τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, τῆς παιδικῆς ἐκμετάλλευσης - ὥστε νά φαίνεται πῶς οἱ θρησκευτικές τους ιδέες δέν ἀφοροῦν μία παλιά ἐποχή, ἀλλά τό σήμερα, καί ἔτσι νά προσφέρονται ὡς ἐναλλακτικός τρόπος ζωῆς καί ἀντιμετώπισης.

γ) Οἱ ἐν λόγω ὀργανώσεις συνδέονται μέ διεθνεῖς ὀργανισμούς ὅπως ὁ ΟΗΕ, ἀφενός, γιά νά ἀποκτήσουν οἱ ἐνέργειές τους τό ἀνάλογο κύρος, καί ἀφετέρου, μέσα ἀπό τήν εὐρύτερη συνεργασία, νά ἐπιτύχουν διευκολύνσεις, προβολή, ταχύτατη ἐξάπλωση τῶν ιδεῶν τους, οἰκονομικά ὀφέλη ἀπό τή συμμετοχή τους σέ προγράμματα, συναλλαγές, δωρεές κ.ἄ.

Ἡ Arigatou ἔχει διεισδύσει στό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν. Στελέχη τοῦ ΠΣΕ ὑπηρετοῦν τά Προγράμματά της.

Ἴδιαίτερα κρίσιμη ἢ συνεργασία τῆς Arigatou μέ τό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν. Διαπιστώνεται ὅτι στίς διαθρησκειακές συναντήσεις τοῦ ΠΣΕ συμμετέχουν, ἱεραπόστολοι ἐκ τῶν ὀργανώσεων πού συνδιοικοῦν τήν Arigatou⁵⁶. Συμβαίνει δέ τό ἐξῆς ἀκατανόητο γιά ἕναν

⁵⁰ <http://www.oomoto.or.jp/English/enKyos/kyosm-en.html>

⁵¹ <http://www.oomoto.or.jp/English/enKyos/kaisoden/index.html>

⁵² <http://www.oomoto.or.jp/English/enKyos/seisi-en.html>

⁵³ <http://www.oomoto.or.jp/English/enVisitor/enBill33.html>

⁵⁴ <http://www.oomoto.jp/enDokon/htmls/t105.html>

⁵⁵ LTLT, σελ. ix (9 / 244), 1, 32, 216-218.

⁵⁶ <https://arigatouinternational.org/en/our-partners>

<https://arigatouinternational.org/mm/Message%20from%20WCC%20General%20Secretary.pdf>

http://www.unicef.org/media/media_85552.html

<http://www.icvolunteers.org/index.php?what=projectsshort&id=513&language=fr>

https://en.wikipedia.org/wiki/Hans_Ucko

<https://arigatouinternational.org/en/latest-news/initiatives/61-reflections-on-arigatou-and-its-four-initiatives>

όργανισμό που άφορα στην χριστιανική πίστη και μαρτυρία στον κόσμο: Η Διοίκηση του ΠΣΕ δέν αξιολογεί τους λόγους για τους οποίους της προτείνουν την από κοινού μέ τις θρησκείες κοινωνική δράση, ούτε την όριοθετεί έναντι των έξωχριστιανικών στόχων τους, μολονότι οι ιεραπόστολοι αυτοί δηλώνουν μέ σαφήνεια, πώς ό λόγος ύπαρξης και δράσης τους είναι νά διαδώσουν, μέσω της κοινωνικής εργασίας, τίς θρησκευτικές και φιλοσοφικές αντίληψεις των ομάδων από τίς όποιες προέρχονται⁵⁷.

Έν συνεχεία, μέλη της Διοίκησης του ΠΣΕ χάνουν την αυτοσυνειδησία τους, ως λειτουργοί της Έκκλησίας του Χριστού, λησμονούν την έντολή νά πορευθούν στον κόσμο και νά κηρύξουν την έν Χριστώ σωτηρία, και συμπεριφέρονται ως χαμένα πρόβατα που άναζητούν ποιμένα. Προσαρμόζουν τή συμπεριφορά τους στά πιστεύω της Αrigatou και των ομάδων που την συγκροτούν, συμμετέχουν σε λατρευτικές συνάξεις τους⁵⁸ και προσκαλούν χριστιανικές όμολογίες νά πράξουν τό ίδιο⁵⁹. Τελευταία χρόνια καθιερώθηκε ή έτήσια συμμετοχή του ΠΣΕ στην Ήμέρα Προσευχής και Δράσης για τά παιδιά, την όποια, όμως, διοργανώνει ή Αrigatou για την επέκταση των πανθρησκειακών στόχων της.

Η Αrigatou, από την πλευρά της, επιβράβευσε τό μέλος της Διοίκησης του ΠΣΕ, (Hans Ucko) που συνέδεσε τον όργανισμό μαζί της, παραχωρώντας του έξουσίες. Τόν διόρισε Σύμβουλο σε όλους τους τομείς δράσης της⁶⁰. Ό δέ εκπρόσωπος του ΠΣΕ, μέ την ιδιότητα του Συμβούλου και των δυό όργανισμών, του ΠΣΕ και της Αrigatou, διοργανώνει διαθρησκειακές δράσεις, στις όποιες προσκαλεί νά συμμετάσχουν **βουδιστές, Χριστιανοί, Ίνδουϊστές, Έβραίοι, Μουσουλμάνοι, Σιντοϊστές, Ζωροάστρες, Μπαχάι, Σίχ, Μπράχμα Κουμάρις, μέλη αυτοχθόνων θρησκευτικών παραδόσεων και πολλές άλλες θρησκευτικές και πνευματικές παραδόσεις**⁶¹. Σκοπός των συναντήσεων, νά συζητήσουν και,

⁵⁷ Παραδείγματα:

Hans Ucko. Arigatou and its Four Initiatives.

<https://arigatouinternational.org/mm/file/ARIGATOU%20AND%20ITS%20FOUR%20INITIATIVES.pdf>

S.E.B., σελ. 3: Mitsu Miyamoto, «Το MYOCHIKAI να γίνει η ραχοκοκαλιά όλου του κόσμου».

Rissho Kosei-Kai: «νά έλευθερωθούν οι άνθρωποι από τον πόνο και νά δημιουργήσουν ένα ειρηνικό κόσμο, μέσα από τίς διδασκαλίες του Lotus Sutra.

<http://www.rk-world.org/whoweare.aspx>

<https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2013-busan/messages-to-the-assembly/message-from-rissho-kosei-kai-to-the-wcc>

Sulak Sivaraksa: «**προώθηση της μεταρρύθμισης του βουδισμού ως ένα έναλλακτικό μέσο για την κοινωνική αλλαγή**». https://en.wikipedia.org/wiki/Sulak_Sivaraksa

A.T. Ariyaratne: **Άφύπνιση της κοινωνίας μέ βάση τίς βουδιστικές αξίες, στό Όκταπλό μονοπάτι.**

Dayananda: "πίσω στις Βέδες" Μέ τό μήνυμα αυτό έπηρέασε πολλούς στοχαστές και φιλοσόφους σε όλο τον κόσμο.

https://en.wikipedia.org/wiki/Dayananda_Saraswati

Swami Atmapriyananda: «**Νά έφαρμοστεί τό εκπαιδευτικό όραμα του Σουάμι Βιβεκανάντα για τή διαμόρφωση του χαρακτήρα της νεολαίας. Άρμονία των θρησκείων, όπως βιώνεται και διδάσκεται από τον Σρί Ραμακρίσνα. Η σκέψη του Ραμακρίσνα-Βιβεκανάντα στο πλαίσιο των σύγχρονων προκλήσεων**».

<https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members/502-swami-atmapriyananda>

⁵⁸ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members/506-rev-dr-hans-ucko>

⁵⁹ <http://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/wcc-calls-churches-to-pray-for-children>

⁶⁰ <https://prayerandactionforchildren.org/who-we-are/council-members>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/who-we-are/interfaith-council>

<https://endingchildpoverty.org/en/who-we-are/steering-committee>

⁶¹ Για παράδειγμα: <https://gnrc.net/en/news/in-the-news/3612-dpac-dominican-republic>

<https://gnrc.net/en/61-regional-subdomains/lac/2235-el-salvador-visiting-bread-of-life-church-and-the-university-of-brahma-kumaris-1415908451>

LTLT, σελ. 198-203, 210-218

μεταξύ άλλων, **νά προσευχηθούν από κοινού προς μία αυθαίρετη και φανταστική έννοια «θεοῦ», ὅποιον νομίζει ὁ καθένας, καί νά διαλογοισθῶν**, προκειμένου «νά προωθήσουν τά δικαιώματα τῶν παιδιῶν καί τήν ἐξάλειψη τῆς βίας κατά τῶν παιδιῶν».

Ὅσο κι ἄν «χρυσώσει» κανεῖς τήν ἀνωτέρω συνεργασία, εἶναι ὁρατό πώς οἱ ἐνέργειες μελῶν τῆς Διοίκησης τοῦ ΠΣΕ ἐμπλέκουν τίς χριστιανικές ὁμολογίες στίς πρακτικές καί στίς σκοπιμότητες τῆς Arigatou. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, τό ἐγχειρίδιο Learning To Live Together, τό ὁποῖο στοχεύει στήν ἠθική-διαθρησκειακή διαπαιδαγώγηση τῶν μικρῶν παιδιῶν ἀπό τήν Arigatou, ὑποστηρίζεται καί προωθείται στήν Εὐρώπη ἀπό μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ ΠΣΕ, τό ὁποῖο μέλος, βεβαίως, ἡ Arigatou εὐχαριστεῖ προσωπικά⁶².

Ἡ ὑποστήριξη αὐτοῦ τοῦ Προγράμματος εἶναι ἀσύμβατη γιά τόν Χριστιανό, ἐπειδή **ἀφαιρεῖ ἀπό τούς χριστιανούς μαθητές τή διδασχὴ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος γιά τήν σωτηρία τοῦ κόσμου Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τούς διδάσκει τίς πανθρησκειακές ἰδέες τῆς Νέας Ἐποχῆς. Εἶναι σά νά ἔρχεται ὁ λύκος νά ἀποδεκατίσει τό κοπάδι καί κάποιος διαφημίζει, πόσο καλά ἐπιτυγχάνει τό ἔργο του.**

Κορυφαῖο δέ, εἶναι τό ἐξῆς: Σύμφωνα μέ τό ἐνημερωτικό δελτίο τῆς Arigatou⁶³, ἡ ὀργάνωση προσκλήθηκε ἀπό τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ) καί τή Unicef νά **συμβάλει στήν ἀνάπτυξη μίας σειρᾶς ἀπό Ἀρχές καί Ἐργαλεῖα, προκειμένου νά γίνουν οἱ Ἐκκλησίες φιλικές πρὸς τά παιδιά. Ἡ Arigatou πρότεινε στό ΠΣΕ νά ἐφαρμόσει τό διαθρησκειακό καί διαπολιτισμικό πρόγραμμα LTLT γιά τήν ἠθική διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν...**

Τό σκεπτικό εἶναι νά ἐπιβληθοῦν ἀλλαγές στόν τρόπο πού τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία ἢ στό περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἐνῶ θά φαίνεται ὅτι οἱ «Φιλικές Ἐκκλησίες» ἀποτελοῦν αἴτημα τῶν παιδιῶν. Ἐπιπλέον, χρησιμοποιοῦνται γιά τούς σκοπούς τῆς Arigatou τά ἀθῶα καί ἀνήλικα παιδιά, πού ἐκ τῶν πραγμάτων δέν διαθέτουν τήν ἀπαιτούμενη κριτική ἰκανότητα νά διακρίνουν καί νά ἐπιλέξουν τήν ὄντως ἀλήθεια.

Τραγική εἰρωνεία γιά τόν χριστιανικό κόσμο, νά ἔρχεται ἡ Arigatou νά διδάξει στίς Ἐκκλησίες, πῶς νά εἶναι πιά φιλικές στά παιδιά, δηλ. βουδιστές, ἰνδουϊστές καί πνευματιστές - μάγοι ἱεραπόστολοι, νά συμβουλευοῦν τίς χριστιανικές Ἐκκλησίες, πῶς νά συμπεριφέρονται, ὥστε νά κερδίσουν τήν προτίμηση τῶν παιδιῶν καί τῶν νέων! Φαίνεται καθαρά πώς ἡ ὀργάνωση Arigatou ἐπιδιώκει νά διεισδύει καί νά ἀλλοιώνει τήν πίστη ὄλων τῶν θρησκειακῶν χώρων, ὥστε νά ἔχει λόγο καί νά κατευθύνει τά πάντα πρὸς τήν ἐκπλήρωση τῶν ὁραμάτων καί τῶν σκοπῶν της. Βέβαια, αὐτά τά ὁράματα δέν τά πραγματοποιεῖ μόνη της. Ἀνιχνεύει παντοῦ συνεργάτες, μοιράζει ἀξιώματα καί ἀρμοδιότητες, ὑποσχόμενη «ἕνα καλύτερο αὔριο γιά τά παιδιά». Ἔτσι ἀνίχνευσε συνεργάτες, ἐπίσης, καί στήν Ἑλλάδα, ἐνῶ ἐπιδιώκει τήν ἐφαρμογή τοῦ Προγράμματός της μέσα ἀπό τά νέα Προγράμματα Σπουδῶν στά Θρησκευτικά Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου.

Σημαντικό ζήτημα εἶναι, ποιοί χρηματοδοτοῦν τά διαπολιτισμικά καί διαθρησκειακά προγράμματα τῆς Arigatou, τῶν συνεργαζόμενων μέ αὐτήν ὁμάδων, καθώς καί τοῦ ΠΣΕ. Ἡ Arigatou εἶναι ΜΚΟ⁶⁴, εἶναι δέ γνωστές οἱ δυσκολίες ἐλέγχου τῶν χρηματοδοτήσεων. Ἀναφορικά

⁶² <https://gnrc.net/en/the-network/coordinators-contacts>

LTLT, σελ. vii

⁶³ <https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/948-arigatou-international-at-the-core-group-of-experts-for-child-friendly-churches-2>

⁶⁴ <https://www.crin.org/en/library/organisations/arigatou-international>

μέ τό ΠΣΕ, ή μελέτη τών άπαρχών του οργανισμού⁶⁵ φέρνει στό φώς τή χρηματοδότησή του⁶⁶ από τόν John D. Rockefeller για τήν έκπλήρωση συγκεκριμένων πανθηρσκειακών στόχων. Τό ίδιο ίδρυμα στηρίζει επίσης τόν Δαλάι Λάμα... Αυτό, όμως, είναι ένα μεγάλο θέμα πού δέν είναι δυνατόν νά έξεταστεί στά όρια αυτής τής συνάντησης. Μία νύξη έγινε σ' αυτήν τήν παράμετρο.

Ή Arigatou επιχειρεί νά διεισδύσει στην έλληνική Όρθόδοξη Έκκλησία

Ό,τι γίνεται μέ τήν περίπτωση διείσδυσης τής Arigatou στό ΠΣΕ, όμοίως συμβαίνει καί μέ τήν προσπάθεια διείσδυσης τής αυτής οργανώσεως στό χώρο τής έλληνικής Όρθόδοξης Έκκλησίας. Καί στίς δυό περιπτώσεις βρίσκονται έμπιστα πρόσωπα πού γίνονται ό συνδετικός κρίκος. Στην περίπτωση τής Έκκλησίας τής Ελλάδος δυό πρόσωπα, συνεργάτες τής Αρχιεπισκοπής Αθηνών, παίζουν τό ρόλο του μεσάζοντα μέ τά προγράμματα τής Arigatou:

1. Ό κ. Άγγελος Βαλλιανάτος, Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων καί υπεύθυνος προγραμμάτων έπιμόρφωσης έπιμορφωτών καί εκπαιδευτικών στό Διορθόδοξο Κέντρο Πεντέλης, ένας έκ τών συντακτών καί αξιολογητής του Προγράμματος Σπουδών ΠΣ για τά Θρησκευτικά 2011 καί 2014, καθώς επίσης, καί Σύμβουλος διαθηρσκειακής καί ήθικης εκπαίδευσης για παιδιά στό «The Interfaith Council on Ethics Education for Children» - Συμβούλιο πού σχεδιάζει καί προωθεί πρωτοβουλίες για τή διάδοση τών ιδεών καί πρακτικών του ίδρύματος, σέ διάφορες χώρες του κόσμου, μέσα από Προγράμματα πού άφορούν στην εκπαίδευση - διαπαιδαγώγηση τών παιδιών στίς κοινές ήθικές άξίες τών θρησκείων. Μαζί μέ τήν κ. Άγγελική Άρώνη, εκπαιδευτικό, έφεραν τό πρόγραμμα LTLT του ίδρύματος Arigatou στην Ελλάδα τό 2011. Ό πρώτος μέ τό διαθηρσκειακό «**Πρόγραμμα Σπουδών στά Θρησκευτικά Δημοτικού καί Γυμνασίου**» καί ή δεύτερη μέ τό διαπολιτισμικό Πρόγραμμα «**Μαθαίνοντας νά ζούμε μαζί... Μαθαίνοντας νά παίζουμε μαζί**»⁶⁷.

⁶⁵ Duff, Edward S.J. The Social Thought of the World Council of Churches. New York, N.Y.: Association Press, 1956, σελ. 39-40: «To Chateau de Bossey, που βρίσκεται στην Ελβετία και όπου στεγάζεται το ΠΣΕ, άγοράστηκε μέ χρήματα πού δόθηκαν από τόν Rockefeller». <http://www.oldthinkernews.com/2007/12/02/rockefeller-and-the-new-world-religion/>

⁶⁶ «Ός έξακριβωμένος οικουμενιστής, έδωσε κατά καιρούς μεγάλα ποσά σέ Προτεσταντικά καί Βαπτιστικά ιδρύματα, όπως τό Διαθηρσκειακό Παγκόσμιο Κίνημα, τό Όμοσπονδιακό Συμβούλιο Έκκλησιών, τό Σωματείο Θεολογικού Σεμιναρίου, ό Καθεδρικός Ναός του Άγίου Ιωάννη, ή Έκκλησία Riverside τής Νέας Υόρκης, καί τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Έκκλησιών». https://en.wikipedia.org/wiki/John_D._Rockefeller_Jr.

Έκκλησιαστική έφημερίδα The living church, 16ης Δεκεμβρίου 1945, σελ. 11: «ένα εκατομμύριο δολάρια δόθηκαν ως δώρο από τόν John D. Rockefeller για νά χρησιμοποιηθούν ως Χριστιανική επανόρθωση καί άνοικοδόμηση καί εκπαίδευση στην Εύρώπη, καί τό δώρο παρέλαβαν οι Φίλοι του Παγκόσμιου Συμβουλίου Έκκλησιών... Ό κ. Rockefeller έξέφρασε τήν ευχή τά μισά χρήματα νά δοθούν για τό πρόγραμμα άνακούφισης καί άνοικοδόμησης του Παγκοσμίου Συμβουλίου Έκκλησιών. Τά υπόλοιπα μπορούν νά δοθούν στην εκπαίδευση καί σέ εκδόσεις, καί ιδιαίτερα στην ίδρυση ενός εκπαιδευτικού κέντρου για τόν λαϊκό Χριστιανό στην Εύρώπη, υπό τήν αιγίδα του Παγκόσμιου Συμβουλίου Έκκλησιών». Ό κ. Rockefeller δήλωσε, επίσης, ότι «αυτή ή συνεισφορά δόθηκε για νά χρησιμοποιηθεί για τήν προώθηση του σκοπού τής Χριστιανικής ενότητας...».

<https://books.google.gr/books?id=x3vkAAAAMAAJ&pg=RA2-PA11&lpg=RA2-PA11&dq=world+council+of+churches+rockefeller&source=bl&ots=LONALOMmmE&sig=HTOxdCYX5Cxb8vrPMYnADDVPTac&hl=el&sa=X&ved=0ahUKewjsgMTQjurOAhXiCcAKHQPrAI84ChDoAQhJMAw#v=onepage&q&f=false>

⁶⁷ <https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/289-the-learning-to-live-together-manual-is-introduced-to-formal-education-teachers-in-athens>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/who-we-are/interfaith-council>

2. Ο Σταύρος Γιαγκάζογλου, Σύμβουλος του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Προϊστάμενος Γραφείου Α' του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), Υπεύθυνος της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων Εκπόνησης του Προγράμματος Σπουδών στα Θρησκευτικά, μέλος της νεοσυσταθείσης Επιτροπής του ΙΕΠ για την αναβάθμιση του μαθήματος των Θρησκευτικών και διευθυντής μέχρι πρό τινος του περιοδικού **Θεολογία της Εκκλησίας της Ελλάδος**.

Τά σεμινάρια για τό Νέο Πρόγραμμα Σπουδών πού διεξήχθησαν στό Διορθόδοξο Κέντρο Πεντέλης **υπό τήν αιγίδα** του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) καί, έπομένως, έν γνώσει του ύπευθύνου Συμβούλου του ΙΕΠ για τά Θρησκευτικά καί συντονιστή του ως άνω Προγράμματος κ. Σταύρου Γιαγκάζογλου, ήταν σεμινάρια του Προγράμματος LTLT της Arigatou. Αυτό βεβαιώνει ή ίδια ή Arigatou σέ ανακοινωθέν πού αναρτήθηκε, μετά τή λήξη του σεμιναρίου, μαζί μέ τή σχετική φωτογραφία⁶⁸. Μάλιστα, ή όργάνωση βεβαιώνει, ότι οι καθηγητές καί οι δάσκαλοι πού συμμετείχαν στό σεμινάριο, άσκήθηκαν στό διαλογισμό, προφανώς για νά γνωρίζουν νά τόν διδάξουν στους μαθητές τους⁶⁹.

Λίγες ήμέρες μετά από τήν άπόφαση της Διαρκούς Ίεράς Συνόδου (Ιανουάριος 2016), ή όποία άπέρριψε τό προτεινόμενο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, διεξήχθη, μέ τήν εύκαιρία του έορτασμού των Τριών Ίεραρχών, έκδήλωση σέ χώρο της Αρχιεπισκοπής, μέ συνοργανωτή φορέα τό ΙΕΠ, στην όποία προβλήθηκε τό Πρόγραμμα Σπουδών⁷⁰. Κανέννας σεβασμός προς τή συνοδική άπόφαση, έμπαιγμός στην έορτή των άγιών Τριών Ίεραρχών, πού ύπηρετήσαν τήν Όρθοδοξία καί τήν έλληνική Παιδεία, καί όχι τήν πανθησκεία καί τά προγράμματα των βουδιστών, ίνδουϊστών καί πνευματιστών ίεραποστόλων καί της κάθε κοσμικής άντίληψης.

Κατά τήν άνωτέρω έκδήλωση, έγινε πρόταση νά εκπαιδευθούν τά στελέχη της Αρχιεπισκοπής μέ τό πρόγραμμα της Arigatou⁷¹. Όπερ καί έγινε⁷². Προφανώς, τό πρόβλημα δέν είναι ή συνάντηση, ούτε ή έκμάθηση παιχνιδιών στα στελέχη των κατασκηνώσεων της Αρχιεπισκοπής. Τό μεΐζον ζήτημα είναι, ότι μία παραθησκευτική όργάνωση, όπως ή Arigatou,

⁶⁸ <https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/347-learning-to-live-together-progress-of-teacher-training-in-greece>

⁶⁹ <http://marialuciauribe.blogspot.gr/2013/09/workshop-on-learning-to-live-together.html>

⁷⁰ <http://www.agoritikovima.gr/ekklisia-elados/item/75273-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CE%B3%CF%8D%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%8E%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%86%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CE%B2%CE%AF%CE%B1%CF%82>

<http://neotita.gr/7609-2/>

<https://www.youtube.com/watch?v=jFFm5ANe-wE>

<https://www.youtube.com/watch?v=c4bOTP58aLk>

<https://www.youtube.com/watch?v=hYDrmYdlhdE>

⁷¹ <https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/945-the-learning-to-play-together-booklet-is-turning-heads-in-greece>

⁷² <http://neotita.gr/%CF%83%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BD%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%87%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B7%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%83-%CE%B7%CF%87%CE%B7-2/>

<https://soundcloud.com/youthathens/rltz5aohdl9n>

άφενός, αποκρύπτει τούς σκοτεινούς πανθηρσκειακούς και συγκρητιστικούς σκοπούς της, έμφανιζόμενη μέ άθωο πρόσωπο, και άφετέρου, δράττεται τής εύκαιρίας και είσχωρεϊ στό χώρο και στίς δραστηριότητες τής Όρθόδοξης Έκκλησίας.

Βασικές ιδέες και προτάσεις τοϋ προγράμματος “Learning To Live Together” στό έλληνικό νέο Πρόγραμμα Σπουδών στά Θρησκευτικά:

Τή σχέση τοϋ έλληνικοϋ νέου Προγράμματος Σπουδών στά Θρησκευτικά μέ τό Πρόγραμμα Σπουδών τής Αrigatou βεβαιώνει ή Ίδια ή όργάνωση, όταν άναγνώρισε πώς τά σχετικά σεμινάρια πού διοργάνωσε τό ΙΕΠ και ό κ. Βαλλιανάτος για τούς έκπαιδευτικούς, είναι σεμινάρια στό δικό της έκπαιδευτικό Πρόγραμμα “Learning To Live Together” - (LTLT) Μαθαίνοντας νά ζοϋμε μαζί. Μάλιστα, στήν ιστοσελίδα της φιλοξενεί άρκετά άπό αυτά τά σεμινάρια μέ τίς φωτογραφίες τους⁷³.

Ένα δεύτερο στοιχείο είναι ότι ή Αrigatou προβάλλει τόν κ. Βαλλιανάτο μεταξύ τών μελών τοϋ Συμβουλίου⁷⁴ πού είχε τήν εύθύνη για τή συγγραφή τοϋ Προγράμματος της, τό δέ πρόσωπο αυτό είναι συγγραφέας και άξιολογητής τοϋ έλληνικοϋ νέου Προγράμματος Σπουδών στά Θρησκευτικά.

Τρίτο άποδεικτικό στοιχείο είναι ή όμοιότητα τών δυό προγραμμάτων σέ βασικά θέματα άλλά και σέ λεπτομέρειες έκάστου κειμένου. Άπό τίς όμοιότητες αυτές χαρακτηριστικές είναι:

Σημείωση: Τά στοιχεΐα πού παρατίθενται είναι βασισμένα στήν έκδοση τοϋ άναθεωρημένου Προγράμματος Σπουδών 2014. Διαπιστώνεται ότι στήν έκδοση τοϋ 2016, έχει αλλάξει ή άρίθμηση τών σελίδων.

⁷³ <https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/289-the-learning-to-live-together-manual-is-introduced-to-formal-education-teachers-in-athens>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/347-learning-to-live-together-progress-of-teacher-training-in-greece>

<http://marialuciauribe.blogspot.gr/2013/09/workshop-on-learning-to-live-together.html>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/281-international-seminar-for-teachers-and-trainers-in-athens>

<https://ethicseducationforchildren.org/en/news/latest-news/280-learning-to-live-together-used-with-5th-grade-students-in-athens>

https://gr.linkedin.com/in/angeliki-aroni-ph-d-09861945?trk=seokp-title_posts_secondary_cluster_res_author_name

⁷⁴ <https://ethicseducationforchildren.org/en/who-we-are/interfaith-council>

<http://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/THEOL166/%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20%CE%A3%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%B4%CF%8E%CE%BD/%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%20%CE%A0%CE%A3%20%CE%98%CE%A1%CE%97%CE%A3%CE%9A%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%CE%93%CE%A5%CE%9C%CE%9D%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%9F%CE%A5.pdf>

<http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1923>

<http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/23888-26-09-16-epistimoniki-omada-efthynis-epimorfosis-ekpaideftikon-gia-ta-nea-programmata-spoudon-ton-thriskeftikon>

Τό πολυθρησκευτικό περιβάλλον διδασκαλίας του LTLT και του ΠΣ

Τό LTLT έχει συνταχθεί αποκλειστικά για τή διαθρησκευτική μάθηση. Ακόμη κι αν δέν υπάρχουν στό τμήμα μαθητές θρησκειών, δίδονται οδηγίες στους διδάσκοντες πώς νά δημιουργήσουν διαθρησκευτικές συνθήκες διδασκαλίας⁷⁵.

- Βεβαιωθείτε ότι οι συμμετέχοντες εκτίθενται σέ άλλες θρησκευτικές πεποιθήσεις χρησιμοποιώντας εμπειρικές δραστηριότητες. Μπορείτε νά χρησιμοποιήσετε τήν δραστηριότητα Διαθρησκευτικών Έπισκέψεων στήν σελ. 80 (του LTLT) για νά τούς γνωρίσετε άλλα θρησκευτικά πιστεύω και νά σκεφτούν τή δική τους κατανόηση και ιδέες.
- Προσκαλέστε κάποιους από άλλες θρησκείες σέ ένα διαθρησκευτικό καφέ ή σέ συζητήσεις, όπου οι συμμετέχοντες μπορούν νά τούς μιλήσουν και νά μάθουν.
- Χρησιμοποιείστε ταινίες, πού δείχνουν τό δικαίωμα έκφρασης θρησκευτικών πεποιθήσεων. Συζητήστε μέ τούς συμμετέχοντες τίς ιδέες και τούς συλλογισμούς τους επάνω στήν ταινία.
- Ως μέρος τής αυτο-άξιολόγησής τους, ζητείστε από τούς συμμετέχοντες νά συναντήσουν κάποιον, ό όποιος έχει διαφορετικά θρησκευτικά πιστεύω από τούς ίδιους και νά μάθουν από αυτόν, σχετικά μέ τίς δικές του θρησκευτικές πεποιθήσεις (συνέντευξη).
- Χρησιμοποιείστε εικόνες από άλλα θρησκευτικά έθιμα και εξερευνήστε τόν σκοπό και τό νόημά τους.
- Δημιουργείστε ένα γκρούπ από μεσολαβητές από διαφορετικά θρησκευτικά υπόβαθρα.
- Έξερευνείστε διαφορές και όμοιότητες μέσα στό θρησκευτικό γκρούπ πού ήδη υπάρχει – μήπως υπάρχουν διαφορετικά δόγματα ή έθνικότητες. Συζητείστε πώς αυτές οι διαφορές επηρεάζουν τήν θρησκευτική ταυτότητα τών συμμετεχόντων.

Μέ βάση τίς άνωτέρω οδηγίες τό άναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών(ΠΣ) του 2014 έπισημαίνει:

- «Οί μαθητές και οι μαθήτριες χρειάζονται μάθηση “μέσα από τή θρησκεία”, ή όποια θά τούς επιτρέψει νά συνομιλήσουν μέ τή ζωντανή πραγματικότητα πού αυτή άντιπροσωπεύει σήμερα...»⁷⁶.
- Τό ΜτΘ «νά συνεισφέρει δημιουργικά στόν έλεύθερο και υπεύθυνο αυτοπροσδιορισμό τής προσωπικότητας τών μαθητών»⁷⁷.
- Τό ΜτΘ «νά συντελέσει στή γνωριμία, στήν κριτική κατανόηση, στόν σεβασμό και στό διάλογο μεταξύ τών ανθρώπων μέ διαφορετικές άπόψεις, άντιλήψεις ή δεσμεύσεις πάνω σέ ζητήματα πίστης και ήθικοϋ προσανατολισμοϋ»⁷⁸.

---

⁷⁵ LTLT, σελ. 38.

⁷⁶ ΠΣ, σελ.29.

⁷⁷ ΠΣ, σελ.20.

⁷⁸ ΠΣ, σελ.20.

- Οί μαθητές προσκαλούνται σέ μία ύπαρξιακή συνομιλία μέ τό περιεχόμενο όλων τῶν Βασικῶν Θεμάτων τῆς Θεματικῆς ἐνότητος καί στήν εὕρεση προσωπικοῦ νοήματος σ' αὐτά»⁷⁹.
- «Ὁ ἐκπαιδευτικός θά πρέπει νά σχεδιάσει καί νά ὀργανώσει δημιουργικές δραστηριότητες καί στρατηγικές διαλόγου, πού δίνουν τήν εὐκαιρία στούς μαθητές νά ἐκφραστοῦν προσωπικά, νά τολμήσουν νά κινηθοῦν πρός τόν ἄλλον χωρίς προκαταλήψεις καί νά ἐξετάσουν διαφορετικές ιδέες καί ἐκδοχές γιά τήν ἀλήθεια»⁸⁰.
- «Δέν ἔχει κανένα νόημα νά παρουσιάζονται οἱ θρησκεῖες... ὡς κλειστά συστήματα πίστεως... Στό νέο ΠΣ ἐπιχειρεῖται ἡ ἀνάδειξη τοῦ δυναμικοῦ καί ἐξελικτικοῦ χαρακτήρα τῶν θρησκειῶν, ἀφοῦ οἱ μαθητές καλοῦνται νά τίς κατανοήσουν»⁸¹.
- «Μέ βάση τή θέση τῆς κατανόησης, προτείνονται παιχνίδια ρόλων: «Μία οἰκογένεια μουσουλμάνων ὑποδέχεται καί περιποιεῖται μία οἰκογένεια χριστιανῶν στό σπίτι της τήν ἡμέρα τοῦ Ἰντ»⁸².
- «Οἱ μαθητές βρίσκουν ἀπό τό διαδίκτυο καί παρουσιάζουν ἔθιμα καί εἰκόνες θρησκευτικῶν γιορτῶν ἀπό ὄλο τόν κόσμο» κατασκευάζουν «πόστερ μέ τά σύμβολα τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου», «συλλέγουν σύμβολα ἀπό ἄλλες θρησκεῖες: ὁ τροχός τῆς ζωῆς, Μάνταλα (Ἰνδουϊσμός), γίν καί γιανκ (Ταοϊσμός) κ.ἄ. Κάθε μαθητής ἐπιλέγει ἓνα καί τό χρωματίζει ὅπως θέλει. Ἀπό τό βάθος ἀκούγεται μουσική. Στή συνέχεια ἐκφράζουν γύρω ἀπό τά χρώματα πού διάλεξαν, αἰσθήματα, σκέψεις κ.ἄ.»⁸³.
- «Προτείνονται διαθρησκειακές ἐπισκέψεις, πραγματικές καί εἰκονικές»⁸⁴.
- «Δημιουργικές τεχνικές: δημιουργία κολλάζ, πόστερ, ζωγραφική,, φωτογραφίες»⁸⁵.
- «Μουσική καί διαλογισμός. Ἀκοῦν μέ κλειστά μάτια. Στοχάζονται. Ἀνακοινώνουν καί συζητοῦν»⁸⁶ κ.ἄ.

Τό ΠΣ ἐφαρμόζει τίς ὁδηγίες τοῦ προγράμματος LTLT «μέ θρησκευτική εὐλάβεια». Προκειμένου νά ὑπάρξει τό ἀπαιτούμενο «διαθρησκειακό περιβάλλον», συνεξετάζει, ταυτόχρονα καί μέ αὐθαίρετο συνδυασμό στοιχείων, τά ἐπιμέρους θέματα πού ἀφοροῦν τόν Χριστιανισμό, τόν Ἰουδαϊσμό, τό Ἰσλάμ, τόν Ἰνδουισμό, τό Βουδισμό, τόν Ταοϊσμό - στή δέ Α' γυμνασίου προστίθεται καί ὁ Κομφουκιανισμός. Ἐνῶ τό ὑπό ἐξέταση θέμα ἀφορᾷ π.χ. τόν Χριστιανισμό, κατά τήν ἐπεξεργασία του, συσχετίζεται μέ ἑτερόκλητες πληροφορίες, ἀπαράδεκτες γιά τή θεολογική ἀλήθεια, τίς ὁποῖες ὅμως ὁ ἐκπαιδευτικός καί οἱ μαθητές ἀναγκάζονται χάριν τοῦ ΠΣ νά παραβλέψουν.

Γιά παράδειγμα, στήν Γ' Δημοτικοῦ, στή θεματική ἐνότητα 2, «Ἡ χαρά τῆς γιορτῆς», στή στήλη «Βασικά θέματα» συναντῶνται:

⁷⁹ ΠΣ, σελ.29.

⁸⁰ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ.98.

⁸¹ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ.97.

⁸² ΠΣ, σελ. 38-39.

⁸³ ΠΣ, σελ. 38-39.

⁸⁴ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ.152.

⁸⁵ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ.151-152.

⁸⁶ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ.158.

I. Χαιρόμαστε γιορτάζοντας

i. Μέρες γιορτής των Χριστιανών:

- Κάθε μέρα ένας άγιος
- Η χαρά της πανήγυρης
- Οι πόλεις γιορτάζουν τον άγιό τους

ii. Τά έλληνικά σχολεία γιορτάζουν:

Η γιορτή των τριών Ίεραρχών

II. Γιορτές θρησκειών του κόσμου

i. Ρός Ασανά: Η άρχή της χρονιάς για τούς Έβραίους (σύμβολα: ρόδια, μέλι, ένα καινούργιο ροϋχο)

ii. Ίντ άλ-φιτρ: Τό τέλος του Ramadan των Μουσουλμάνων (έλεημοσύνη, έπισκέψεις, εύχές)

III. Αναγνωρίζοντας σύμβολα και όνόματα του Θεού

i. Από τον Χριστιανισμό:

- Ο σταυρός
- Ο ιχθύς
- Η ναϋς
- Η άμπελος

ii. Από τίς άλλες θρησκεΐες:

Τό άστρο του Δαβίδ, ή ήμισέληνος, άραβούργημα μέ τό όνομα του Άλλάχ, ή ίνδουϊστική σβάστικα, τό γίν και τό γιανκ, ό λωτός

IV. Τό όνομα του Θεού των Μουσουλμάνων και των Έβραίων

i. 99 όνόματα για τον Άλλάχ

ii. Γιαχβέ, Άδωνάι, Έλοχίμ

Οί «τρείς μέγιστοι φωστήρες της τρισηλίου θεότητας» συνεξετάζονται μέ δοξασίες ειδωλολατρικών θρησκειών, ό δέ σταυρός, τό «όπλο κατά του διαβόλου», συνεξετάζεται μέ χώρους έγκλωβισμένους στις πλεκτάνες και άπάτες του.

Στήν Γ΄ Δημοτικού, στή θεματική ένότητα 3, Κυριακή: Μία σημαντική ήμέρα της έβδομάδας» στή στήλη «Βασικά θέματα» συναντώνται:

I. Μία διαφορετική ήμέρα:

Μέρα άργίας ή μέρα γιορτής;

II. Η Κυριακή των Χριστιανών

Η Θεία Λειτουργία στήν έκκλησία

- Γιατί ή «Κυριακή»;
- Σύναξη και λειτουργία της Έκκλησίας
- Ναός, Σταυρός, καμπάνες
- Ίερέας, ψάλτες, πιστοί
- Κεριά, εικόνες

III. Τό Σάββατο

Συνάθροιση και προσευχή των πιστών στή Συναγωγή

- Γιατί τό «Σάββατο»;
- Τορά, Ραβίνος,
- Μενορά, Κιπά

IV. Η Παρασκευή των Μουσουλμάνων

Συνάθροιση καί προσευχή τῶν πιστῶν στό Τζαμί

- Γιατί ἡ «Παρασκευή»;
- Τό κάλεσμα σέ προσευχή τοῦ μουεζίνη ἀπό τόν Μιναρέ
- Κοράνιο, Ἰμάμης
- Νίψεις προσώπου, χεριῶν καί ποδιῶν, ἀνυποδησία

Στό ἴδιο θέμα, στό ΠΣ 2011 ὑπάρχουν, ἐν συνέχεια, οἱ παρακάτω πληροφορίες⁸⁷, οἱ ὁποῖες ἀπαλείφθηκαν ἀπό τό ἐπονομαζόμενο «ἀναθεωρημένο» ΠΣ 2014, ρίχνοντας ἔτσι «στάχτη στά μάτια» ἐκείνων πού τό μελετοῦν:

V. Σύμβολα θρησκείων τοῦ κόσμου:

Ὁ σταυρός, ὁ ἰχθύς, ἡ ἄμπελος, ὁ πέλεκυς,

- τό ἄστρο τοῦ Δαβίδ, ἡ Μενορά,
- ἡ ἡμισέληνος, τό ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ,
- ἡ σβάστικα (Ἰνδουϊσμός- Τζαϊνισμός),
- τό γίν καί τό γιανκ, τό ὦμ,
- ὁ τροχός τῆς διδασκαλίας τοῦ Βούδα (ντάρμα), ὁ λωτός, τό σύμβολο τῆς μή βίας (ἀχίμζα)».

Ὡς γνωστόν, ἡ συνεξέταση τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τῶν θρησκείων ἀπό μόνη της ἐμπεδώνει τήν ἐσφαλμένη ἰδέα, πῶς πρόκειται γιά κοινούς τόπους καί ὁδηγεῖ στό συγκρητισμό. Μολονότι εἶναι θεολογικά καί παιδαγωγικά ἀπαράδεκτη, ὅμως ἐπιβάλλεται ἀπό τίς ὁδηγίες τοῦ προγράμματος LTLT.

Ἀντίστοιχες ἀναλύσεις ἐπιβάλλονται καί ὑπάρχουν σχεδόν στό σύνολο τοῦ ΠΣ. Στό LTLT οἱ «διαφορετικές θρησκείες καί κοσμικές παραδόσεις... ἀποτελοῦν **πηγή ὕλικου**»⁸⁸ τοῦ προγράμματος. Στό ΠΣ ἀντιμετωπίζονται «ὡς ποικιλία θρησκευτικῶν προσανατολισμῶν»⁸⁹, ὡς ἓνα σύνολο πού τοῦ ἀποδίδει διάφορα ὀνόματα: «θρησκεία»⁹⁰, «ὁ κόσμος τῆς θρησκείας»⁹¹, «θρησκευτικές παραδόσεις»⁹², «θρησκευτικό φαινόμενο στήν πολυμορφία του»⁹³, «οἱ θρησκείες τοῦ κόσμου»⁹⁴.

Ἡ δημιουργία συγκρητιστικοῦ σκηنيοῦ εἶναι σκόπιμη. Γι' αὐτό τό LTLT ἐπιμένει στήν ἀποκλειστική διαθρησκειακή μάθηση, φθάνει δέ στό σημεῖο νά ἐπισημαίνει πῶς ἀκόμη καί οἱ χῶροι διδασκαλίας δέν πρέπει νά παραπέμπουν σέ ἰδέα συγκεκριμένης θρησκείας: «Βεβαιωθεῖτε ὅτι τά δωμάτια πού θά χρησιμοποιηθοῦν δέν ἔχουν θρησκευτικά ἀντικείμενα ἀπό μία συγκεκριμένη θρησκεία. **Ὁ χῶρος πρέπει νά εἶναι οὐδέτερος καί νά καλωσορίζει ὅλες τίς πεποιθήσεις καί τούς τρόπους σκέψης**»⁹⁵. Ἀντίστοιχα, οἱ συντάκτες τοῦ ΠΣ θεωροῦν τή

⁸⁷ ΠΣ, 2011, σελ. 31.

⁸⁸ LTLT, σελ. 1.

⁸⁹ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ. 86, 97.

⁹⁰ ΠΣ, σελ. 19, 25.

⁹¹ ΠΣ, σελ. 23.

⁹² ΠΣ, σελ. 23.

⁹³ ΠΣ, σελ. 25.

⁹⁴ ΟΔ.ΕΚΠ, σελ. 97-99.

⁹⁵ LTLT, σελ. 32.

διδασκαλία, με βάση τις αρχές της Όρθόδοξης Έκκλησίας, «μονοφωνία»⁹⁶, «ιδεολογικό έγκιβωτισμό σε απολυτοποιημένες έρμηνείες και στάσεις ζωής»⁹⁷.

Πολύ σημαντικό είναι ότι το παιδί στα νέα Προγράμματα βγαίνει έξω από την πίστη και την Έκκλησία του· στέκεται ως ουδέτερη ύπαρξη ως να μην είναι βαπτισμένο στον Χριστό και έχει απέναντί του και σε ίσες αποστάσεις τη διδασκαλία της Όρθοδοξίας (λειψή) τις χριστιανικές όμολογίες και τις θρησκείες· όλη αυτή ή θρησκευτική ποικιλία που μεθοδευμένα του προσφέρεται από 8-9 ετών το κατευθύνει με τον άναστοχασμό, τον προβληματισμό και την άμβισβήτηση των πάντων σε ένα άδειασμα από αυτό που πίστευε ή πιστεύει και σε ένα ξαναγέμισμα με στοιχειά όλων των θρησκειών που τις διδάσκει ισότιμα ισάξια και χωρίς αξιολόγησή τους. Ένα παιδί που δεν έχει ακόμη άναπτυγμένη την κρίση και τη διάκριση δεν θα άποπροσανατολισθεί εύκολα και δεν θα δεχθεί ισχυρή δόση θρησκευτικού συγκρητισμού και σύγχυσης; Αυτό είναι το έργο της Άριγκάτου. Η δημιουργία μίας διαθρησκειακής συνείδησης όπου όλες οι θρησκείες είναι ίδιες, ισάξιες, που προσφέρουν λύτρωση και σωτηρία και φυσικά προσφέρουν συναδέλφωση των ανθρώπων και των λαών. Αυτό είναι το προστάδιο της πανθρησκείας. Γι' αυτό, το έργο της λαμβάνει και προσφέρει τόσες άμοιβές που κανείς δεν γνωρίζει από διάσημους χρηματιστές που σχεδιάζουν τό πάζλ της Νέας Τάξης με τους ίδιους ως ήγέτες!!!

Ένδεικτικός πίνακας όμοιων έννοιολογικά άποσπασμάτων των Προγραμμάτων LTLT και ΠΣ

LEARNING TO LIVE TOGETHER (LTLT)	Π.Σ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ – ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
<p>«Νά παρέχει έργαλεΐα στους παιδαγωγούς προκειμένου νά δουλέψουν με την διαπολιτισμική και διαθρησκειακή μάθηση σε διαφορετικές περιοχές και ποικιλόμορφα περιβάλλοντα», LTLT σέλ. χ(10/244)</p> <p>«Τό LTLT - MNZM άναπτύχθηκε για χρήση σε διαφορετικά θρησκευτικά και κοσμικά περιβάλλοντα, ως πηγή για όποιον ένδιαφέρεται νά προωθήσει την ήθική και τις άξιες. Ό στόχος ήταν ν' άναπτυχθεί μία πηγή που θά ήταν σχετική σε παγκόσμιο επίπεδο και άρκετά εύέλικτο ώστε νά μπορεί νά άφομοιωθεί μέσα σε διαφορετικά πολιτιστικά και κοινωνικά περιβάλλοντα» (LTLT, σέλ. 2).</p>	<p>«... περιλαμβάνονται προτεινόμενα και διαθέσιμα διδακτικά θέματα, μαθησιακές δραστηριότητες και εκπαιδευτικά ύλικά που επιβάλλεται νά τροποποιούνται κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες σε κάθε τάξη και τις άνάγκες των μαθητών. Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας ως διαδικασία προσαρμογής στίς έκάστοτε συνθήκες είναι θεμελιώδης άξονας στη νέα διδακτική πρόταση», ΠΣ σελ.17</p>
<p>«Τό Διαθρησκειακό Συμβούλιο προωθεΐ ένα καινούριο και δυναμικό τρόπο σκέψης πάνω στην ήθική σε μία παγκόσμια πλουραλιστική κοινωνία. Αυτό είναι κάτι που όλες οι θρησκείες και κοινωνίες μπορούν νά κάνουν ανεξάρτητα. Αυτό που είναι μοναδικό σε αυτή την</p>	<p>«ύπογραμμίζει... τις διαπιστώσεις γύρω από την πολυπολιτισμική, πολυφυλετική και πολυθρησκειακή δομή των σύγχρονων κοινωνιών και καταλήγει στη συνειδητοποίηση της άνάγκης για διαχριστιανική και διαθρησκειακή έπικοινωνία» ΠΣ σελ.10-11</p>

⁹⁶ ΠΣ, σελ.13, ΟΔ.ΕΚΠ. 36.

⁹⁷ ΠΣ, σελ. 16.

LEARNING TO LIVE TOGETHER (LTLT)	Π.Σ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ – ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
<p>πρωτοβουλία είναι ότι γίνεται διαθρησκευτικά» (LTLT, σελ. 14).</p>	<p>«Η θρησκευτική εκπαίδευση καλείται να υπηρετήσει έναν «θρησκευτικό γραμματισμό», ο οποίος θά πρέπει να βασίζεται σε κοινωνικά προστάγματα καθολικού χαρακτήρα, όπως είναι πρώτα και κύρια ο πολιτισμικός έγκλιματισμός του μαθητή» ΠΣ σελ.16</p>
<p>Καλλιεργώντας μία πνευματικότητα που θά οδηγήσει με φυσικό τρόπο στον σεβασμό προς τις άλλες θρησκείες και επιδιώκει την άμοιβαία κατανόηση και την αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων, και έχει ως αποτέλεσμα στον εμπλουτισμό της θρησκευτικής κουλτούρας που βρίσκεται ριζωμένη σε κάθε θρησκευτική παράδοση. LTLT, σελ. 21</p>	<p>«Με προϋπόθεση τή διευρυμένη θεώρηση της θρησκευτικής γνώσης, τό ΠΣ του ΜτΘ φαίνεται ότι αποτελεί ένα πεδίο όπου αΐρεται ή διαζευκτική θεώρηση των προσανατολισμών και υλοποιείται ή σύνθεσή τους, καθώς σχετίζονται με την καλλιέργεια αξιών και στάσεων γύρω από την προσωπική ταυτότητα, την οικουμενική συνείδηση, την κοινωνία και επικοινωνία με τους έγγυς και τους μακράν «άλλους, τις πολιτισμικές αξίες... την καλλιέργεια και προώθηση μίας συνειδητής διαπολιτισμικής επικοινωνίας, καθώς και του διαλόγου, της συνεργασίας και της συλλογικής πρωτοβουλίας» ΠΣ σελ. 18-19</p> <p>«Σέ αυτή τή νέα προοπτική του, τό ΠΣ... επιτρέπει στό ΜτΘ νά υπηρετήσει τή μετάβαση του μαθητή από τό άτομικό φρόνημα στον κοινό λόγο και από τό γράμμα στό πνεύμα της θρησκείας, δηλαδή στό υπαρξιακό, λατρευτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό αξιακό της αντίκρισμα – εκεί όπου... συνυφαίνονται σε ένα ενιαίο και αδιάσπαστο σύνολο» ΠΣ σελ.23</p>
<p>Ένδοσκοπική μάθηση. Η ένδοσκόπηση μπορεί νά γίνει είτε ατομικά είτε σε ομάδες. Τεχνικές όπως ο διαλογισμός, οι σιωπηλές στιγμές ή οποιαδήποτε άλλη στοχαστική πρακτική, βοηθά τους συμμετέχοντες νά δημιουργήσουν μία αυτό-στοχαστική εμπειρία. LTLT, σελ. 29</p>	<p>«Ο τρόπος γνώσης που υπηρετεί και καλλιεργεί τό χειραφετικό ενδιαφέρον των μαθητών είναι ο κριτικός ή ο αυτοστοχαστικός τρόπος», ΠΣ σελ. 22</p>
<p>Διαλογισμός – ο διαλογισμός μπορεί νά βοηθήσει τά παιδιά νά ήρεμήσουν, βελτιώνει την αυτοσυγκέντρωσή τους, και καλλιεργεί την σωματική και διανοητική τους εύεξία. Οί διαλογιστικές τεχνικές συμπεριλαμβάνουν συλλογιστικές πρακτικές που δημιουργούν μεγαλύτερη επίγνωση των σκέψεων, επιθυμιών και αισθήσεων. Περπάτημα ή διαλογισμός επίμελειας. Μέσα από τον διαλογισμό, τά</p>	<p>«Μουσική και διαλογισμός (Ακοϋν μουσική με κλειστά μάτια. Στοχάζονται. Ανακοινώνουν και συζητούν)», ΟΔ.ΕΚΠ. σελ. 158</p>

LEARNING TO LIVE TOGETHER (LTLT)	Π.Σ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ – ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
<p>παιδιά μπορούν να μάθουν πώς να έλεγχουν τον θυμό, τό άγχος και τον έννευρισμό LTLT, σελ. 30</p> <p>«Διαλογισμός πάνω στον έαυτό μου» σελ.99-100 Έξηγήσεις τί είναι τά μάνταλα και πώς να τά χρησιμοποιούν (σελ. 106).</p>	
<p>Βεβαιωθείτε ότι τά δωμάτια πού θά χρησιμοποιηθούν δέν έχουν θρησκευτικά άντικείμενα από μία συγκεκριμένη θρησκεία. Ό χώρος πρέπει να είναι ούδέτερος και να καλωσορίζει όλες τίς πεποιθήσεις και τούς τρόπους σκέψης. LTLT, σελ. 32</p>	
<p>Ταύτιση του Θεού μέ τούς πνευματικούς δασκάλους LTLT, σελ.8</p> <p>Ό Χριστός συνεξετάζεται μαζί μέ τούς δασκάλους τών θρησκειών και άντίστοιχα, όλα τά θέματα τών θρησκειών σελ.113</p>	<p>Ό Χριστός συνεξετάζεται μαζί μέ τούς δασκάλους τών θρησκειών και άντίστοιχα, όλα τά θέματα τών θρησκειών ΠΣ σελ. 68-69</p>
<p>κατασκευή μάνταλα LTLT, σελ.106</p>	<p>«Οί μαθητές συλλέγουν σύμβολα από άλλες θρησκείες:</p> <p>ό τροχός τής ζωής, Μάνταλα (Ινδουϊσμός), γίν και γιανκ (Ταοϊσμός) κ.ά. Κάθε μαθητής επιλέγει ένα και τό χρωματίζει» ΠΣ, σελ.38-39</p>
<p>διαθρησκειακούς διαλόγους LTLT, σελ.122</p>	<p>Π.Σ. 138-139</p>
<p>βίωση διαθρησκειακών ιδεών μέσα από παιχνίδια, κάρτες, παιχνίδια ρόλων LTLT, σελ. 31, 85, 139-148, 175-178.</p>	<p>Σέ μία κάρτα: «τί μου άρέσει να κάνω». Οί κάρτες στον πίνακα. Συζήτηση για τή σχέση ένδιαφερόντων –χαρισμάτων. Όμαδοποίηση. Δράση τών ομάδων (I.iv)</p> <p>4. Οί μαθητές σε κύκλο μέ μουσική υπόκρουση: Ό καθένας δίνει μία κάρτα μέ τό όνομά του στον διπλανό του, πού γράφει ένα χάρισμα του μόλις ή μουσική σταματά. Στο τέλος ό καθένας παίρνει τή δική του κάρτα (I.iii) ΠΣ. σελ. 57</p> <p>Όδηγός Έκπαιδευτικού σελ. 155 και έξ.</p>
<p>Ό σεβασμός για τούς άνθρώπους διαφόρων θρησκειών, κουλτούρας και πολιτισμών αναπτύσσεται και καλλιεργείται βάζοντας τον έαυτό μας στην θέση του άλλου- να μάθουμε έτσι τί σημαίνει ένσυναίσθηση. Ό σεβασμός και ή ένσυναίσθηση οδηγούν σε μεγαλύτερη επίγνωση τής άτομικής και συλλογικής ευθύνης και δρούν μέ βάση αυτήν, κι έτσι οδηγούνται στην άνεκτικότητα και τήν συμφιλίωση. Η</p>	<p>«τά σαφή εκπαιδευτικά κριτήρια και οί συνακόλουθοι εκπαιδευτικοί στόχοι, όπως ή ευαισθησία, ό σεβασμός, ή άνοχή ή ένσυναίσθηση ΠΣ σελ. 29, 35 κ.ά.</p> <p>Παιχνίδι ένσυναίσθησης: τά παιδιά σε ομάδες μιλούν για τά συναισθήματα τών διωκόμενων, καθώς και τήν επίδειξη άλληλεγγύης και συμπάραστασης μεταξύ</p>

LEARNING TO LIVE TOGETHER (LTLT)	Π.Σ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ – ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
<p>άνθρωπινη αξιοπρέπεια φρουρείται και διατηρείται όταν γνωρίζουμε τις εμπειρίες και τις πραγματικότητες, τις ιστορίες και άναμνήσεις, πού κουβαλοῦν τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, καί ὅταν δουλεύουμε γιά τήν εἰρήνη, δικαιοσύνη, ἰσότητα, τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καί τήν ἁρμονική συνύπαρξη» LTLT σελ.22 <u>προτάσεις ἐνσυναίσθησης LTLT</u>, σελ. 33, 86, 192-193, 216.</p>	<p>συνανθρώπων σέ ἀντίστοιχες περιστάσεις Π.Σ σελ. 85</p>
<p>διαθησκευακές ἐργασίες, ἐπισκέψεις LTLT, σελ.29, 79-82</p>	<p>Ὁδηγός Ἐκπαιδευτικοῦ σελ. 152-153</p>
<p>ἁρμονίας τῶν θρησκευτῶν LTLT σελ. 21</p>	<p>ΠΣ σελ. 34, 35 κ.ἄ.</p>
<p><u>LTLT</u>, σελ. 29: «σύνθεση τραγουδιῶν, κολάζ, τόν χρωματισμό φανέλων, τό σχέδιο, τό φτιάξιμο ταινίας, φωτογραφίες, ἢ τό γράψιμο ποιημάτων καί ἱστοριῶν»,</p>	<p>οἱ μαθητές «βρίσκουν ἀπό τό διαδίκτυο καί παρουσιάζουν στήν τάξη χώρους προσευχῆς (τζαμιά, ναούς, βωμούς, παγόδες κ.ἄ) καί εἰκόνες ἀνθρώπων πού προσεύχονται ἀπό ὅλο τόν κόσμο. Τίς ἐντάσσουν σέ ἕνα κολάζ μέ ἀντίστοιχες φωτογραφίες καί σύμβολα» <u>ΠΣ</u>, σελ.51.</p>
<p>«Τό μαθησιακό μονοπάτι θά πρέπει ἐπίσης νά ἐπιτρέπει μία διαδικασία ἀνακάλυψης πού ἐνθαρρύνει τήν θετική στάση καί συμπεριφορά πού θά διευκολύνει τήν κοινή διαβίωση, τόν σεβασμό γιά διαφορετικές κουλτοῦρες καί θρησκείες, ὥστε μαζί νά μεταμορφώσουμε καί νά μοιραστοῦμε τόν πλουραλιστικό μας κόσμο» LTLT σελ.22</p>	<p>«4α. Τό ΠΣ Διαδικασίας καί ἡ σύνθεση τῶν κατευθύνσεων», σελ. 18-19 «Οἱ ἀλλαγές στό Ἀναλυτικά Προγράμματα: Ἀπό τό Πρόγραμμα περιεχομένων στό Πρόγραμμα διαδικασίας», ΟΔ.ΕΚΠ. σελ. 41-45. «Τά χαρακτηριστικά τοῦ Προγράμματος Σπουδῶν διαδικασίας», ΟΔ.ΕΚΠ. σελ. 45-49</p>
<p>«Τέσσερις διαστάσεις εὐθύνης ... οἱ ἀξίες καί ἡ πίστη διδάσκονται καί μαθαίνονται μέ τρόπο πού δείχνει σεβασμό στούς ἄλλους καί στήν διαφορετικότητα τοῦ ἄλλου» LTLT σελ.16</p>	<p>«Οἱ μαθητές... νά διαμορφώσουν στάσεις ἀποδοχῆς, ἐπικοινωνίας καί σεβασμοῦ πρὸς τόν θρησκευτικά καί πολιτιστικά "ἄλλο" » ΠΣ σελ.50</p>
<p>ὅλες οἱ θρησκείες πηγάζουν ἀπό τήν ἴδια πηγή LTLT σελ.14</p>	<p>ΠΣ σελ. 98</p>

Τό ΠΣ αντίγραφοι τό LTLT καί μεθοδικά όδηγεΐ τούς μαθητές στήν πανθηρσκεία.

Προτεΐνει συγκρητιστικέσ δραστηριότητες:

- Οΐ μαθητές «βρίσκουν από τό διαδίκτυο καΐ παρουσιάζουν ΐθιμα καΐ εΐκόνες θρησκευτικῶν γιορτῶν από όλο τόν κόσμο»⁹⁸.
- «Κατασκευή πόστερ μέ τά σύμβολα τῶν θρησκείων τοῦ κόσμου»⁹⁹.
- «Οΐ μαθητές συλλέγουν σύμβολα από άλλες θρησκείες: ό τροχός τῆς ζωῆς, Μάνταλα (ΐνδουισμός), γίν καΐ γιανκ (Ταιοΐσμός) κ.ά. Κάθε μαθητής επιλέγει ΐνα καΐ τό χρωματΐζει»¹⁰⁰.
- «Συζητοῦν σέ ομάδες γιά τό τί θά ἤθελαν νά μάθουν γιά τούς λατρευτικούς χώρους τῶν τριῶν θρησκείων»¹⁰¹.
- Τά μικρά παιδιά καλοῦνται, μεταξύ άλλων, νά ΐρευνήσουν τό θέμα «ό ρόλος τῶν κληρικῶν, τῶν ΐμάμηδων, τῶν ραβΐνων καΐ τῶν πιστῶν στή διάρκεια τῆς προσευχῆς στους τόπους λατρείας»¹⁰².
- ΐρευνα: Τρόποι προσευχῆς τῶν μονοθεΐστικῶν θρησκείων στους τόπους λατρείας τοῦ Θεοῦ (στάση, χειρονομίες κ.ά.)¹⁰³
- Προβολή video μέ προσευχόμενους από όλο τόν κόσμο:
- ΐκφραση σκέψεων καΐ συναισθημάτων¹⁰⁴.
- οΐ μαθητές «βρίσκουν από τό διαδίκτυο καΐ παρουσιάζουν στήν τάξη χώρους προσευχῆς (τζαμιά, ναούς, βωμούς, παγόδες κ.ά.) καΐ εΐκόνες ἀνθρώπων πού προσεύχονται από όλο τόν κόσμο. Τΐς εντάσσουν σέ ΐνα κολλάζ μέ ἀντίστοιχες φωτογραφίες καΐ σύμβολα»¹⁰⁵.
- «Αναζητοῦμε τί θά εΐχαμε νά μάθουμε από τούς κανόνες τῶν θρησκείων»¹⁰⁶.
- Στή ΘΕ4. «ἠ Θεΐα Εὐχαριστία: Πηγή καΐ κορύφωση τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας», «Λατρευτικέσ πράξεις στή ζωή άλλων θρησκείων, «Τό ψωμί καΐ τό κρασί σέ άλλες λατρευτικέσ παραδόσεις»¹⁰⁷.
- «φτιάχνουν ΐνα κολλάζ-ψηφιδωτό χρησιμοποιώντας ὑλικό από όσο περισσότερα πράγματα μάθαμε τῆ φετινῆ χρονιά/- ἔκτός από τόν Χριστιανισμό – καΐ γιά τΐς άλλες ὁμολογίες /θρησκείες (φωτογραφίες ναῶν, ὀνόματα κοινοτήτων, σύμβολα καΐ χρώματα θρησκείων, ἀγάλματα, εΐκόνες κ.ά.): στό κέντρο γράφουν ΐνα σύνθημα/τίτλο ἐνότηας πού θά συναποφασίσουν»¹⁰⁸.

⁹⁸ ΠΣ, σελ.38.

⁹⁹ ΠΣ, σελ.38.

¹⁰⁰ ΠΣ, σελ.38.

¹⁰¹ ΠΣ, σελ.40.

¹⁰² ΠΣ, σελ.40.

¹⁰³ ΠΣ, σελ.51.

¹⁰⁴ ΠΣ, σελ.51.

¹⁰⁵ ΠΣ, σελ.51.

¹⁰⁶ ΠΣ, σελ.70.

¹⁰⁷ ΠΣ, σελ.88.

¹⁰⁸ ΠΣ, σελ.93-94.

- Project: Τό καντήλι στίς 3 μονοθεϊστικές θρησκείες (χρήση υλικῶν καί σημασία τους, φωτογραφίες, παραμύθια, ιστορίες, αναφορές ἀπό τήν οικογενειακή παράδοση κ.ἄ.)¹⁰⁹.
- Project: Δημιουργία ἑνός ὁδηγοῦ γνωριμίας μέ τόπους λατρείας τῶν τριῶν ἀβρααμικῶν θρησκειῶν¹¹⁰.
- «Ἐπίλυση προβλήματος: Ἡ σημασία τῶν συμβόλων τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν», «Κατασκευή καί ἀνάρτηση ἡμερολογίου γιορτῶν ἀπό ἀνατολικές θρησκείες»¹¹¹.
- «Κείμενά μου – θησαυροί μου»: «Ἀποφθέγματα ἀπό τίς θρησκείες»¹¹².
- Οἱ μαθητές «ἀποτιμοῦν τή διδασκαλία τῶν ἄλλων θρησκειῶν γιά τόν ἄνθρωπο καί τή σχέση του μέ τόν Θεό, τούς συνανθρώπους του καί τόν κόσμο α.Ὁ σεβασμός πρὸς τούς μεγαλύτερους στό Ἰσλάμ, β. Ὁ σεβασμός πρὸς τά πλάσματα τοῦ Θεοῦ στίς θρησκείες τῆς Ἀνατολῆς»¹¹³.
- «Ναοί, τζαμιά, συναγωγές κ.ἄ. στίς εὐρωπαϊκές χῶρες»¹¹⁴.
- «Κείμενά μου – οἱ θησαυροί μου»: Ἐπιλογή καί καταγραφή ἀποφθεγμάτων θρησκειῶν γιά τόν διάλογο καί τόν σεβασμό τοῦ ἄλλου»¹¹⁵.
- «Ἡ συνάντηση τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν στήν Εὐρώπη»¹¹⁶
- «Ἐπίλυση προβλήματος: Ποιές ἀξίες τῶν θρησκειῶν τούς ἔκαναν πράξη;»¹¹⁷
- «Δημιουργία ἑνός ἀνθολογίου-λευκώματος μέ θέμα τήν ἐλπίδα σέ ὅλες τίς θρησκείες»¹¹⁸

*Γιά τήν ΠΕΘ
Ἐλένη Βασσάλου, Θεολόγος
Υπεύθυνη ἐπί τῶν αἱρέσεων*

¹⁰⁹ ΠΣ, σελ. 112.

¹¹⁰ ΠΣ, σελ. 112.

¹¹¹ ΠΣ, σελ. 113.

¹¹² ΠΣ, σελ. 114.

¹¹³ ΠΣ, σελ. 126.

¹¹⁴ ΠΣ, σελ. 141.

¹¹⁵ ΠΣ, σελ. 141.

¹¹⁶ ΠΣ, σελ. 141.

¹¹⁷ ΠΣ, σελ. 142.

¹¹⁸ ΠΣ, σελ. 146.